

การศึกษาศักยภาพของชุมชนย่านเขตเมืองเก่าตรังเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

A Study on the Potential of Trang Old Town for Cultural Tourism Development

นางสาวณัฐณิรี พรหมห้อง¹

Natnaree Promhong²

รองศาสตราจารย์ ดร. ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์³

Associate Professor Nattawut Preyawanit, Ph.D.⁴

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง “การศึกษาศักยภาพของชุมชนย่านเขตเมืองเก่าตรังเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าตรัง 2) พัฒนาและทดลองใช้เครื่องมือการประเมินคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าตรัง และ 3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าตรัง โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แบบประเมินที่พัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์แนวคิดด้านมรดกวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งผ่านการประเมินและให้ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรมเมืองเก่าตรัง พร้อมตัวแทนชุมชนในเขตเมืองเก่าตรังและตัวแทนท้องถิ่นในเทศบาลนครตรัง ผลการทดลองใช้เครื่องมือพบว่า แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับการประเมินให้อยู่ในระดับ “มาก” ถึง “มากที่สุด” สะท้อนถึงศักยภาพด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะกลุ่มอาคารชิโนโปรตุกีสที่สามารถส่งเสริมร่วมกับมิติด้านอาหารท้องถิ่นได้อย่างโดดเด่น นำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์สำคัญสองประการของเมือง ได้แก่ อาคารประวัติศาสตร์และร้านอาหารเก่าแกในตึกโบราณ ในขณะที่มิติด้านโครงสร้างพื้นฐานยังคงมีข้อจำกัด เช่น การเข้าถึงและบริการสาธารณะ เป็นต้น ซึ่งข้อค้นพบจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นในการประเมินศักยภาพพื้นที่เมืองเก่าตรังได้อย่างครอบคลุม และเปิดโอกาสในการต่อยอดสู่การพัฒนานโยบายที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม / เมืองเก่าตรัง / มรดกวัฒนธรรม

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหานิติ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² Master's degree student, Master of Urban and Environmental Planning Program, Faculty of Architecture, Silpakorn University

³ อาจารย์ที่ปรึกษา หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหานิติ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

⁴ Advisor, Master of Urban and Environmental Planning Program, Faculty of Architecture, Silpakorn University

ABSTRACT

This independent study, titled "A Study on the Potential of Trang Old Town for Cultural Tourism Development" aims to: (1) examine the cultural heritage values and tourism potential of Trang Old Town, (2) develop and pilot an assessment tool for evaluating cultural heritage and cultural tourism potential, and (3) propose development strategies for sustainable cultural tourism. The assessment tool was designed based on relevant concepts and frameworks, and reviewed by experts in heritage conservation, architecture, and local history, as well as representatives from the Trang Old Town community and Trang Municipality. The results indicate that most cultural heritage sites in the area were rated as having "high" to "very high" value, particularly the Sino-Portuguese architecture, which provides a strong foundation for creating unique tourism experiences. When integrated with Trang's long-standing culinary culture, these assets highlight two key cultural identities of the city: historic architecture and traditional eateries located in heritage buildings. However, infrastructural limitations-especially in accessibility and public services-remain a significant concern. The study concludes that the developed assessment tool serves as a practical preliminary framework for evaluating cultural tourism potential in historic urban contexts. It also provides useful insights for future policy design that promotes community participation and the sustainable preservation of local identity.

KEYWORD: Cultural Tourism / Trang Old Town / Cultural Heritage

บทนำ (Introduction)

จังหวัดตรังเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทยที่มีชื่อเสียงในด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นทะเล ถ้ำ และหมู่เกาะต่างๆ ที่มีความสวยงามอุดมสมบูรณ์ ส่งผลให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดตรังในภาพรวมมักเน้นไปที่การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเป็นหลัก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2567) อย่างไรก็ตาม จากการติดตามข้อมูลผ่านสื่อและการลงพื้นที่สำรวจภาคสนามของผู้วิจัยพบว่า ภายในเขตเทศบาลนครตรัง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ได้รับการประกาศเป็น "เมืองเก่าตรัง" เมื่อปี พ.ศ. 2564 ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2564 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2567) มีการกระจุกตัวของทรัพยากรทางวัฒนธรรมจำนวนมาก ทั้งในรูปแบบที่จับต้องได้ เช่น อาคารเรือนไม้เก่า สถาปัตยกรรมแบบชิโน-โปรตุกีส ศาสนสถาน และตลาดดั้งเดิม ตลอดจนรูปแบบที่จับต้องไม่ได้ เช่น วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น ภาษาถิ่น ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังคงมีการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2564) ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่กล่าวมานี้มีความโดดเด่นและสามารถบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในทาง

ปฏิบัติกลับพบว่า เขตเมืองเก่าตรัง หรือที่เรียกในท้องถิ่นว่า “เมืองเก่าทับเที่ยง” ยังไม่ปรากฏการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องมากนัก แม้จะมีศักยภาพทางวัฒนธรรมที่เข้มข้น ซึ่งหากนำมาพัฒนาอย่างเป็นระบบ ย่อมสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่สนใจวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การศึกษาและประเมินคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าตรัง เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในพื้นที่ และดำเนินการประเมินศักยภาพของชุมชนย่านเมืองเก่าตรังในมิติต่าง ๆ อันจะช่วยให้เห็นถึงจุดเด่นหรือข้อจำกัดของพื้นที่ที่สามารถนำไปสู่การกำหนดแนวทางพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและมีเป้าหมายชัดเจน โดยมุ่งหวังให้งานวิจัยนี้มีส่วนสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลนครตรัง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด รวมถึงภาคประชาสังคม สามารถใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการวางแผนยุทธศาสตร์ หรือกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในเขตเมืองเก่าตรังให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากในท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ (Objective)

- 1) เพื่อศึกษาคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าตรัง
- 2) เพื่อพัฒนาและทดลองใช้เครื่องมือการประเมินคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าตรัง
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าตรัง

อุปกรณ์และวิธีการ (Materials and Method)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาเครื่องมือประเมินเพื่อใช้ในการวิเคราะห์คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ในเขตเมืองเก่าตรัง โดยอาศัยแนวคิดและกรอบการสร้างเครื่องมือการประเมินจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งปรับปรุงยุคตีให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย 1) แบบประเมินคุณค่ามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้จากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดีจากสำนักศิลปากรที่ 11 และผู้เชี่ยวชาญสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์เมืองเก่าตรัง เป็นผู้ให้คะแนนการประเมิน แล้วนำคะแนนของทั้ง 2 ท่านมาหาค่าเฉลี่ยและสรุปผลแสดงระดับคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในเมืองเก่าตรัง และ 2) แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ให้ค่าน้ำหนักด้วยวิธีการถ่วงน้ำหนัก (Weighted Scoring Method) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่เมืองเก่าตรังจำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญในหน่วยงานส่วนกลางจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม จำนวน 3 ท่าน เมื่อได้พัฒนาเครื่องมือประเมินที่สมบูรณ์แล้วจึงได้ทำการทดลองใช้เครื่องมือโดยการให้ตัวแทนชุมชน (สถาปนิกชุมชน) จำนวน 1 ท่าน ให้คะแนนในปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชน จำนวน 13 ปัจจัยย่อย และตัวแทนภาครัฐ (ปลัดอำเภอเมืองตรัง) จำนวน 1 ท่าน ให้คะแนนในปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานภาครัฐ จำนวน 10 ปัจจัยย่อย รวมทั้งหมดมี 23 ปัจจัยย่อย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เป็นผู้ให้คะแนนด้วยตนเอง เนื่องจากต้องการให้ผลการประเมินสะท้อนมุมมองจากผู้ที่อยู่ในพื้นที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง อันจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูลและลดอคติในการวิเคราะห์ผลให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นกลางมากที่สุด และนำผลลัพธ์มาสรุปและอภิปรายผล

ผลและวิจารณ์ (Result and Discussion)

การประเมินมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในเขตเมืองเก่าตรัง

ผลการประเมินมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในเขตเมืองเก่าตรัง พบว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในพื้นที่มีความหลากหลายและโดดเด่น โดยเฉพาะกลุ่มศาสนสถาน อาคารราชการ และย่านที่พักอาศัย ซึ่งได้รับการประเมินให้อยู่ในระดับ "มากที่สุด" และ "มาก" รวม 27 แห่ง จากทั้งหมด 33 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 81.8 ของทรัพยากรวัฒนธรรมทั้งหมด ขณะที่องค์ประกอบเมืองและย่านการค้ายังคงอยู่ในระดับ "ปานกลาง" ถึง "น้อย" ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงโอกาสในการพัฒนาเพิ่มเติมในพื้นที่ดังกล่าว ในกลุ่มศาสนสถาน เช่น วัดนิโครธาราม วิหารคริสตจักรตรัง และศาลเจ้ากิวฮองเอี้ย ได้รับการประเมินว่ามีคุณค่าทั้ง 5 ด้านในระดับสูง ในกลุ่มอาคารราชการ เช่น จวนผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง และอาคารสโมสรข้าราชการ ก็มีความโดดเด่นในเรื่องความเก่าแก่และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ส่วนในกลุ่มที่พักอาศัย เช่น บ้านไททรงาม ร้านค้าสิริบรรณ และอาคารริมถนนในเมืองเก่า ต่างสะท้อนอัตลักษณ์การดำรงชีวิตของชุมชนในอดีตที่ยังคงได้รับการอนุรักษ์ไว้อย่างดี กล่าวโดยสรุป คือ จากการประเมินคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในเขตเมืองเก่าตรัง พบว่า มีมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในระดับสูงเป็นจำนวนมาก โดยมีสัดส่วนแหล่งมรดกที่ได้รับการประเมินในระดับ "มากที่สุด" และ "มาก" รวมกันถึงร้อยละ 81.8 สะท้อนให้เห็นว่า มรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าวมีค่าเพียงพอที่จะใช้เป็นฐานในการผลักดันเขตเมืองเก่าตรังให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีศักยภาพและยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป คือ จากการประเมินคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในเขตเมืองเก่าตรัง พบว่า มีมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในระดับสูงเป็นจำนวนมาก โดยมีสัดส่วนแหล่งมรดกที่ได้รับการประเมินในระดับ "มากที่สุด" และ "มาก" รวมกันถึงร้อยละ 81.8 สะท้อนให้เห็นว่า **มรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าวมีค่าเพียงพอที่จะใช้เป็นฐานในการผลักดันเขตเมืองเก่าตรังให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีศักยภาพและยั่งยืน**

ตารางที่ 1 สรุปจำนวนมรดกทางวัฒนธรรมแบบจับต้องได้ จำแนกตามระดับศักยภาพ

ประเภท	จำนวนตามระดับศักยภาพ (แห่ง)					รวม (แห่ง)
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
ศาสนสถาน	5	6	-	-	-	11
องค์ประกอบเมือง	2	-	4	-	-	6
อาคารราชการ	2	-	-	-	-	2
ย่านการค้า	-	-	1	1	-	2
ที่พักอาศัย	5	7	-	-	-	12
รวม (แห่ง)	14	13	5	1	-	33

ที่มา : ผู้วิจัย, 2568

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ในเขตเมืองเก่าตรัง

ผลการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ในเขตเมืองเก่าตรัง

พบว่า คะแนนรวมอยู่ที่ร้อยละ 72.80 จัดอยู่ในระดับ “ดีมาก” โดยในมิติทางวัฒนธรรม อยู่ในระดับ “ดีเยี่ยม”

ด้านประสบการณ์ อยู่ในระดับ “ดีมาก” ด้านการอนุรักษ์และด้านชุมชนท้องถิ่นอยู่ในระดับ “ดี” และด้าน

โครงสร้างพื้นฐานและบริการอยู่ในระดับ “ปานกลาง”

ตารางที่ 2 สรุปคะแนนประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าตรัง

องค์ประกอบ	ค่าคะแนนเต็ม (คะแนน x ค่า น้ำหนัก)	ค่าคะแนน ที่ได้	คะแนน ประเมิน (ร้อยละ)	ระดับ มาตรฐาน
1. มิติทางวัฒนธรรม	87	71.60	82.30	ดีเยี่ยม
2. มิติด้านประสบการณ์	66	52.60	79.70	ดีมาก
3. มิติด้านการอนุรักษ์และพัฒนา	69	44.80	64.93	ดี
4. มิติด้านชุมชนท้องถิ่น	39	26.00	66.67	ดี
5. มิติด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการ	39	23.40	60.00	ปานกลาง
รวม	300	218.40	72.80	ดีมาก

ที่มา : ผู้วิจัย, 2568

หมายเหตุ : เกณฑ์เปรียบเทียบ คะแนนประเมิน (ร้อยละ) กับ ระดับมาตรฐาน กำหนดดังนี้

81 ขึ้นไป	=	ดีเยี่ยม
71 – 80	=	ดีมาก
61 – 70	=	ดี
51 – 60	=	ปานกลาง
50 หรือน้อยกว่า	=	ต่ำ

การสรุปผลในภาพรวมตามแต่ละมิติหลักทั้ง 5 มิติ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเด่น จุดแข็ง และ ข้อจำกัดของศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่าตรังในมิติที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น สรุปได้ดังนี้

1) **มิติทางวัฒนธรรม** พบว่า พื้นที่เมืองเก่าตรังมีศิลปวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น สถาปัตยกรรม ดั้งเดิม การแต่งกาย และการออกแบบเชิงศิลป์ ซึ่งมีลักษณะโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่สามารถสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างกว้างขวาง ขณะที่วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น วิถีชีวิต ประเพณี อาหารพื้นถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการสืบทอดและปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง แม้ยังไม่ถึงขั้นมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นอย่างชัดเจนก็ตาม อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาในชุมชน ยังคงดำเนินอย่างเข้มแข็ง โดยมีคนรุ่นใหม่เข้ามาสืบสานบทบาทในการเรียนรู้และสืบทอดอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ แม้พื้นที่ จะมีข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในระดับหนึ่ง แต่ยังคงขาดระบบการจัดเก็บที่เป็นทางการและ ครอบคลุม จึงควรได้รับการพัฒนาเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระยะยาว

2) **มิติด้านประสบการณ์** พบว่า พื้นที่เมืองเก่าตรังมีการจัดกิจกรรมเพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณี อย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลามากกว่า 20 ปี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งในการรักษาและเผยแพร่มรดก ทางวัฒนธรรมสู่สาธารณชน นอกจากนี้ ยังพบว่า มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย แต่กิจกรรมบางประเภท ยังขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และยังไม่มีการพัฒนากิจกรรมเฉพาะทางเพื่อตอบสนองความสนใจ ของนักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจน อีกทั้งการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นภายในพื้นที่ยังมีอยู่ในระดับ จำกัด ทั้งในแง่ของเส้นทาง ความสะดวกในการเดินทาง และการประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถ เข้าถึงประสบการณ์ที่ต่อเนื่อง ครบถ้วน และหลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) **มิติด้านการอนุรักษ์และพัฒนา** พบว่า มีการขับเคลื่อนร่วมกันระหว่างภาคเอกชนหลายกลุ่ม ภาครัฐ และชุมชนท้องถิ่นในการให้การสนับสนุนด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะการร่วมมือด้านการ จัดกิจกรรมในพื้นที่ ส่วนการสนับสนุนจากภาครัฐ ในปัจจุบันยังขาดแผนเชิงกลยุทธ์และนโยบายที่ชัดเจนในการ จัดสรรทรัพยากร ทั้งในด้านบุคลากรและงบประมาณ ส่งผลต่อความต่อเนื่องของการพัฒนาในระยะยาว ทั้งนี้ เมืองตรังมีการกำหนดการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างชัดเจนตามผังเมืองรวม ซึ่งถือเป็นกรอบในการควบคุมการใช้ พื้นที่เมืองเก่าอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ยังพบว่ามี การจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรภายในชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรม ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมร่วมกับภาครัฐ แต่ยังไม่มีการเชื่อมโยงหรือสร้างเครือข่ายกับกลุ่มอนุรักษ์อื่นนอกพื้นที่ ทำให้โอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเพิ่มศักยภาพยังมีข้อจำกัด ประเพณีท้องถิ่นต่าง ๆ แม้จะได้รับการจัด อย่างต่อเนื่องทุกปีและมีความผูกพันกับชุมชนสูง แต่ยังไม่สามารถดึงดูดผู้เข้าร่วมจากนอกพื้นที่หรือกลุ่ม นักท่องเที่ยวได้ในระดับที่ควร อีกทั้งยังไม่มีระบบในการควบคุมหรือจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับขีดความสามารถของพื้นที่ และยังคงขาดแนวทางการดูแล พื้นฟู และบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

4) **มิติด้านชุมชนท้องถิ่น** พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่เป็นระบบหรือครอบคลุมใน ทุกด้านอย่างเต็มที่ อีกทั้งรายได้หรือผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวยังไม่สามารถกระจายไปยังสมาชิกใน ชุมชนได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม แม้จะมีแนวโน้มในการพัฒนาได้ในอนาคต แต่ยังคงขาดกลไกที่ชัดเจนในการ จัดสรรและบริหารจัดการผลประโยชน์ในเชิงระบบด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก พบว่าหน่วยงานหรือ กลุ่มชุมชนได้มีการจัดกิจกรรม อบรม และจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจด้านวัฒนธรรมและ

การท่องเที่ยวบ้างแล้ว แต่ยังคงดำเนินการในขอบเขตที่จำกัด ขาดความต่อเนื่อง และยังไม่เป็นแผนงานระยะยาวที่ชัดเจน สำหรับการจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว แม้เริ่มมีความพยายามในการวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมในลักษณะที่ลดผลกระทบต่อทรัพยากรและวิถีชีวิตของชุมชน แต่ยังไม่ครอบคลุมทุกมิติของการท่องเที่ยว และยังไม่มียุทธศาสตร์แผนผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงยังขาดมาตรการเชิงรุกในการลดหรือป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยว

5) มิติด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการ พบว่า พื้นที่เขตเมืองเก่าตรังมีโครงสร้างพื้นฐานในระดับที่สามารถใช้งานได้เป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นระบบประปา ไฟฟ้า หรือถนน แต่ยังคงมีข้อบกพร่องในบางจุด และบางฤดูกาล ทั้งนี้ ศักยภาพในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในอนาคตมีความพร้อมอยู่ในระดับหนึ่ง โดยมีแผนงานหรือแนวทางการพัฒนาเบื้องต้นในบางประเด็น แต่ยังไม่ครอบคลุมในทุกมิติของการให้บริการ และยังต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นและระดับนโยบายด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว แม้เริ่มมีการจัดระบบขนส่งสาธารณะหรือบริการรถโดยสารในบางช่วงเวลา แต่ยังไม่ครอบคลุมและเชื่อมโยงถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ สำหรับการให้บริการสถานพักแรมในพื้นที่พบว่ามีการกระจายอยู่ในรัศมีประมาณ 10-15 กิโลเมตรจากใจกลางเมืองเก่า ซึ่งเพียงพอในระดับหนึ่ง แต่ยังคงขาดการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเชิงลึก โดยเฉพาะการบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของนักท่องเที่ยว เช่น จุดประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม หรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวซึ่งยังไม่เพียงพอในเชิงคุณภาพและปริมาณ

กล่าวโดยสรุป คือ จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยทั้ง 23 ปัจจัยใน 5 มิติหลัก พบว่า เมืองเก่าตรัง มีศักยภาพเพียงพอและมีความพร้อมที่จะผลักดันให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ โดยเฉพาะมิติทางวัฒนธรรมและมิติด้านประสบการณ์ที่มีความเข้มแข็งและชัดเจนในอัตลักษณ์ท้องถิ่น วิถีชีวิต และกิจกรรมทางวัฒนธรรม แต่ในมิติด้านการอนุรักษ์ ชุมชน และโครงสร้างพื้นฐานยังมีข้อจำกัดบางประการแต่มีแนวโน้มพัฒนาได้ หากได้รับการบริหารจัดการอย่างเหมาะสมและมีการบูรณาการระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนอย่างเป็นระบบ จะส่งผลให้เมืองเก่าตรังมีความพร้อมในระดับที่สามารถต่อยอดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนได้ในอนาคต

บทสรุป (Conclusion)

ข้อค้นพบที่สำคัญจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงศักยภาพที่โดดเด่นของพื้นที่เขตเมืองเก่าตรังในการพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะในมิติของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น อาคารสถาปัตยกรรมแบบชิโนโปรตุกีสซึ่งยังคงอนุรักษ์รูปแบบดั้งเดิมไว้ได้อย่างสวยงาม และกระจายตัวอยู่ในย่านสำคัญของเมือง สิ่งปลูกสร้างเหล่านี้ไม่เพียงเป็นโครงสร้างทางกายภาพ แต่ยังเป็น "ภาษาของความจริง" ที่บรรจุเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของผู้คนรุ่นเก่าไว้

ขณะที่มรดกที่จับต้องไม่ได้ เช่น วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจยังไม่ได้ปรากฏเด่นชัดในเชิงการตลาดการท่องเที่ยวเหมือนเมืองใหญ่อื่น ๆ แต่กลับมีความน่าสนใจอย่างยิ่งเมื่อเชื่อมโยงกับมิติด้าน "อาหาร"

ซึ่งเป็นจุดแข็งสำคัญของเมืองตรังที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน เต็มไปด้วยร้านอาหารเก่าแก่ที่เปิดให้บริการมาหลายสิบปีในตึกโบราณ ซึ่งหากได้รับการส่งเสริมให้เชื่อมโยงกับเรื่องราวทางวัฒนธรรม เช่น การจัดกิจกรรมเดินตามรอยร้านอาหารในตึกเก่า หรือการดัดแปลงร้านอาหารให้เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขนาดย่อม โดยเจ้าของร้านเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวด้วยตนเอง ก็จะสามารถสร้าง "ประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม" ที่ทั้งอร่อย มีเสน่ห์ และเข้าถึงแก่นแท้ของเมืองตรังได้อย่างแท้จริง

แนวทางดังกล่าวไม่เพียงเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแบบที่แตกต่างจากเมืองอื่น ๆ แต่ยังเป็นการชูอัตลักษณ์สำคัญสองประการของเมืองตรัง ที่เกื้อหนุนกันอย่างลงตัว ได้แก่ สถาปัตยกรรมชิโนโปรตุกีส และร้านอาหารเก่าแก่ในตึกโบราณ อันเป็นรากฐานของเรื่องเล่า วิถีชีวิต และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น หากได้รับการออกแบบและจัดการอย่างสร้างสรรค์ เมืองเก่าตรังจะไม่เพียงเป็นเมืองที่มีของดีอยู่แล้ว แต่จะกลายเป็นเมืองที่ "เล่าเรื่องดี" และ "ดึงดูดใจ" ได้อย่างยั่งยืนในเวทีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระดับประเทศ

ส่วนการพัฒนาเครื่องมือประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการออกแบบเกณฑ์ที่ครอบคลุมทั้งด้านคุณค่า การจัดการพื้นที่ กิจกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน สามารถประเมินศักยภาพเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นสามารถจำแนกจุดแข็งและจุดอ่อนของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน และช่วยชี้ให้เห็นถึงทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมในเชิงนโยบายและการมีส่วนร่วมของชุมชน แต่การทดลองใช้เครื่องมือนี้ได้อาศัยความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในจำนวนจำกัด จึงยังไม่สามารถสะท้อนมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวงกว้างได้อย่างครบถ้วน อีกทั้งการประเมินในครั้งนี่ยังเป็นเพียงกรณีศึกษาเบื้องต้นในพื้นที่เมืองเก่าตรัง เพื่อทดสอบศักยภาพของเครื่องมือ จึงไม่สามารถนำไปสรุปเป็นมาตรฐานทั่วไปของพื้นที่อื่นได้โดยตรง

ทั้งนี้ ข้อค้นพบจากการศึกษายังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของชุมชนท้องถิ่นในฐานะแหล่งเรียนรู้และผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีความหมาย หากมีการส่งเสริมบทบาทชุมชนอย่างต่อเนื่อง และเชื่อมโยงกับการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์และแนวคิด Creative Tourism ก็จะสามารถยกระดับพื้นที่สู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความยั่งยืนได้ในอนาคต

เมื่อตอบคำถามการวิจัยว่า "มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนย่านเขตเมืองเก่าตรังมีคุณค่าและศักยภาพเพียงพอที่จะผลักดันให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้หรือไม่" ผลการวิจัยยืนยันว่ามีความเพียงพออย่างชัดเจน ทั้งในด้านคุณค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและโดดเด่น และในด้านศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยวในภาพรวมที่อยู่ในระดับดีมาก

เมื่อตรวจสอบสมมติฐานที่ว่า "มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนย่านเขตเมืองเก่าตรังมีคุณค่าและศักยภาพเพียงพอที่จะผลักดันให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ โดยมีความพร้อมด้านแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก และการบริการนักท่องเที่ยว" ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานดังกล่าว แม้ว่าจะมีข้อจำกัดบางประการในด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบขนส่งสาธารณะ แต่มีแนวโน้มพัฒนาได้ ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นที่การยกระดับบริการขนส่งและการบริหารจัดการแผนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง (References)

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2567). **สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในจังหวัดตรัง**. เข้าถึงเมื่อ 22 กุมภาพันธ์ 2568. เข้าถึงได้จาก <https://thai.tourismthailand.org/Destinations/Provinces>
- สารสนเทศท้องถิ่นภาคใต้ฝั่งอันดามัน. (2567). **จนผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง**. เข้าถึงเมื่อ 22 มีนาคม 2568. เข้าถึงได้จาก <https://www.andamannittrang.com>
- สำนักศิลปากรที่ 11 สงขลา. (2567). **วิหารคริสตจักรตรัง ตำบลทับเที่ยง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง**. เข้าถึงเมื่อ 22 มีนาคม 2568. เข้าถึงได้จาก <https://www.finearts.go.th>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2564). **โครงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า เมืองเก่าตรัง**. เข้าถึงเมื่อ 5 มกราคม 2568. เข้าถึงได้จาก <https://pubhtml5.com/sktj/ujbd/basic/>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2567). **รายชื่อเมืองที่ได้รับการประกาศเป็นเขตพื้นที่เมืองเก่า ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2564**. เข้าถึงเมื่อ 12 ธันวาคม 2567. เข้าถึงได้จาก <https://www.onep.go.th/open-data-oldtown/>
- สุวิมล จันทิพย์. (2560). **แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทย-ชวนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา อำเภอเส้าไห้ จังหวัดสระบุรี**. เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2568. เข้าถึงได้จาก https://kukr.lib.ku.ac.th/kukr_es/index.php?KPS_FLAS/search_detail/result/20002751